

מראי מקומות - בבא מציעא ע"ט

משום עבדות, ואי לא יהיב ליה כולי' אגרא, נמצא דעדיין איכא עבדות, הלכך ידו על העליונה, אבל בשוכר בהמתו, אין שייך בזה עבדות, הלכך אי לא אשכח לאוגורי לא יהיב ליה כלל.

(ג) **רב לטעמי, דאמר רב לא מכלינן קרנא-פרש"י**, ומה דתנן במתני' דחייב להעמיד לו חמור אחר, היינו היכא דמת בעודה בבית הבעלים, דמוסיף ולוקח חמור, ולא כליא קרנא, אבל למוכרה ולהוציא דמים לשכור אחרת לא. וכ' **רעק"א** דלכאו' ביאור דברי רש"י הוא, דמה דס"ל דרב דלא מכליא קרנא, היינו משום דשמא לא ניחא להו לבעלים, ואולי רוצים להוסיף בדמים ולא לכלות את הקרן [דהיינו, דודאי אין שייך להכריח לו להוסיף על דמיו כדי שלא לכלות הקרן, אלא דהכריח ביד המשכיר אם רוצה להוסיף דמים באופן שלא יכלה הקרן או לא], אבל גם להוסיף בלא דעת הבעלים א"א, דאולי אינם רוצים להוסיף אלא לכלות הקרן. ואם הוא בבית בעלים, אז יכולים להכריח הבעלים או לעשות זה או זה. אלא דהק', דא"כ מאי פריך הש"ס מיבש אילן, הא שאני התם דהבעלים בפנינו ואין למצוא תקנה אחרת, וא"כ י"ל דבזה אף רב מודה דמכלינן קרנא, אבל הכא, טעמא דרב שמא ה"י הבעלים מוסיפים דמים, והניח בצ"ע.

(ד) **מנין למוכר שדהו לששים שנה שאינה חוזרת ביובל- הק' העונג יום טוב** (או"ח סוף סי' ט"ז), מנא ליה להמוכר שדה זו שהוא מוכר עכשיו לששים שנה. אם קונהו ממוכר אחר, הרי צריך להחזירו לו ביובל. ואם יורשה, הרי פסק הרמב"ם דאחין לקוחות הן וצריכין להחזיר זה לזה ביובל, וא"כ לא משכחת לה אלא חד בר חד עד יהושע בן נון. ותי' דכל מה דאמר' דאחין צריכין להחזיר זה לזה ביובל, היינו רק היכא דהאחין מקפידין, אבל אם אין האחין מקפידין, וערב עליהם חלקם, ומניחים השדה הזו ביד אחיהם המוכר, אין המוכר יכול להוציא מיד הלוקח מטעם חזרה ביובל, כיון שמכרה לס' שנה.

(א) **לרכוב עליה שאני- ע' באבן האזל** (שכירות ה', א') דדייק מדברי הרמב"ם דס"ל דחילוק זה אם שכרו לרכוב או לא שייך גם בנטלו לאנגריא. וצ"ב, בשלמא בנשתטית וכדו', הרי יש מקום לחלק, דאם נשתטית אין שייך לרכוב עליה, אבל יכול לעשות מלאכות אחרות, אבל לגבי אנגריא מה שייך חילוק זה. וביאר שיש ב' אופנים של שכירות בהמה, או דשכרו למלאכה מיוחדת, או דשכרו סתם, ואומר דכוונתו היתה לעשות בה מלאכה מיוחדת. והחילוק הוא, דהיכא דשוכר הבהמה לעשות מלאכה מיוחדת, אז הקפידא הוא שתגמור אותה מלאכה, ואם אינו יכול להשתמש בהבהמה לגמור המלאכה, אינו חייב לשלם, דהא לא שכרה בעצמה אלא שכר מלאכתה. וזהו הביאור בדברי הגמ' דלרכוב עליה שאני, דכיון דשכרו למלאכה מיוחדת, ולא ה"י יכול לגמור אותה מלאכה, אי"צ לשלם. אבל היכא דשכרה סתם, רק שרוצה לעשות עמה איזה מלאכה, אז הדין הוא דהו"ל כבעלים על הבהמה לזמן זה, וא"כ כל זמן דהבהמה קיימת צריך הוא לשלם שכירותה, דמה שאינו יכול לעשות מלאכה עכשיו אמרי' דמזלו גרם. ולפי"ז, שפיר שייך לחלק כן גם לענין אנגריא, דאם שכרו למלאכה מיוחדת, י"ל דכיון דאינו יכול לעשות אותה מלאכה, אי"צ לשלם. אבל אם שכרה סתם, אע"פ דבשעת אנגריא אינו יכול לעשות שום מלאכה, מ"מ כיון דהו"ל כמו הבעלים על החמור לאותו זמן, א"כ אמרי' דמזלו גרם, וצריך לשלם.

(ב) **אי דלא שכיח לאגורי, אגרא בעי למיתב ליה-** העיר בריטב"א ישנים, הרי לגבי פועל אמרי' דיכול הפועל לחזור בו בחצי היום, ואע"ג דמה שעתיד להעשות לא משכח לאוגורי אלא בדמים יקרים, מ"מ שמין לו מה שעשה לפי הת"ק דס"ל דיד פועל על העליונה (דקיי"ל כוותי'), ולא אמרי' דכיון דלא שכיח למשכח עוד פועלים דצריך לשלם. ומ"ש הכא, דאמר' דאם אינו מוצא עוד חמור לגמור הליכתו, דאי"צ ליתן לו כלל. ותי' דשאני התם דפועל הוא, ולכן יכול לחזור בו

כל זמן שלא תביא את שלך אין לך שום תביעה עלי. וכ' הרא"ש שאינו יכול לומר כן, משום שהתובע יכול לומר דאיני מאמינך שתביא את שלך, ונמצא דטרחתו והפסיד מעותי חנם.

(ח) **חולקין** - בביאור הא דחולקין, כ' הרי"ף (מט. בדפיו) דכיון דבעצם שניהם יש להם מה לטעון (דהא כבר התחילו לעשות מלאכה, וא"כ על שניהם לקיים דינם), א"כ שפיר אמרי' דחולקין, דמילי דידהו שקילי אהדדי. וע"ע בריטב"א ישנים, שהביא מהראב"ד דביאר, דבספינה זו ויין זה, הרי כ"א מוחזק בממונו וטענתו יותר ממה שיש לחבירו טענה עליו, דבעל היין יכול לומר הב לי ספינה, ובעל הספינה יכול לטעון הב לי יין, וא"כ אין להמוציא טענה אלימתא, וא"כ אינו יכול להוציא ממון, ומה שנתן נתן, ומה שלא נתן אינו צריך ליתן. משא"כ בספינה סתם ויין סתם, בזה יש לשניהם טענה אלימתא להוציא ממון חבירו, דאם רוצה, הרי יש בכוחו להכריחו לעשות תנאו, וא"כ נמצא דכ"א אינו מוחזק כ"כ בממונו, והו"ל טפי ממון המוטל בספק, וחולקין.

(ט) **אילימא דקא משכח לאגורה, אמאי אית לי תרעומת** - העיר הריטב"א, הא בפועלים איכא תרעומת היכא שחזר בו בעל הבית, ואע"ג דליכא פסידא, ומ"ש הכא. ותי' דהני מילי כי הדר ביי' בלא טענה, אבל הכא בטענה רבה חוזר בו (יש לע' קצת, למה הק' הריטב"א כן רק כאן, ולא לעיל בעמוד א', היכא דמתה חמור של בעה"ב, וכמו שבאמת הק' המהרש"א מהדו"ב שם, וי"ל).

(י) **ואי לא קא משכח לאגורה, כולי' אגרה בעי שלומי** - פי' תוס' דלאו דוקא כולי', אלא כלומר, כפועל בטל. אולם ע' במשנה למלך (שכירות ה', ד') דדייק מדברי המגיד משנה שם שחולק על תוס' בזה, דכ' דאינו מנכה לו כלום, ומשמע דאינו משלם כפועל בטל. והק' המל"מ דבאמת למה חולק בזה על תוס', וביאר דס"ל להמ"מ דאין בעל הספינה נהנה כלל במה שפרקה השוכר, שהרי ודאי אין בעל הספינה נשאר שם בחצי הדרך, אלא

(ה) **הב"ע בזמן שאין היובל נוהג** - הק' הרשב"א, למה לא אמרי' דמירי' בזמן שהיובל נוהג, ובהתנו שלא יחזיר ביובל, דכמו שיכול להתנות ע"מ שלא תשמטני שביעית, לכאו' גם יועיל תנאי שלא יהי' צריך להחזיר השדה ביובל. והוכיח מכאן דלכ"ע אין תנאי מועיל ביובל, שאין אדם מתנה על מה שאינו שלו, שנא' ביובל והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ. עוד הביא דהק' כן להרמב"ן, והרמב"ן השיב לו דהכא לרב עסקי', דס"ל כר"מ דמתנה עמש"כ בתורה לא מהני אפי' בדבר שבממון. אבל השיב לו הרשב"א דלא הי' פשוט לבעלי הגמ' כן, וא"כ הי' שייך לומר ע"מ שלא יצא ביובל, והדרה קו' לדוכתי'.

(ו) **אי אתה מוצא אלא בין זה וספינה זו** - הק' תוס', אם נתן השוכר כל השכירות, למה לא יטול החצי הדרך שלא הלך, וכי בשביל שמשכיר מוחזק ירויח. ועוד, הא אין שכירות משתלמת אלא לבסוף. ותי' דכיון שנתן לו השכר, נתרצה שיהי' שלו לאלתר, ואע"ג דאינה משתלמת אלא לבסוף, לדעת כן נותנו לו, שיהא שלו לאלתר אם לא ישאר בו. וכ' הקהלות יעקב (מ"ו, ד') דלכאו' כוונת תוס' הוא דעל דעת כן יתנו, דאפי' אם יטבע יהי' שלו. אבל כ' דזה צ"ע, דהא לכאו' הו"ל זה אונס דלא סליק אדעתיה, ולכאו' לא חשב כלל שיהי' שלו אפי' יארע אונס זה. ותי' דכוונת תוס' לומר דכל שמקדים שכרו, מתכוין שיהא שלו לאלתר בתורת תשלומין עבור קניית זכות השתמשות בדבר המושכר, וכיון שהוא שלו, ממילא אפי' נאנס שייכים הדמים להמשכיר, כיון שעבור זכות ההשתמשות שילם, ואותו זכות הא קנה כבר על כל הדרך, וכשטבע, ממונא דידי' נאנס.

(ז) **אבל בספינה סתם ויין סתם, חולקין** - פרש"י, דביד שניהם לקיים התנאו, ואם אין הנתבע (דהיינו המוחזק) יתן חצי, יקיים תנאו. וכ' הרא"ש (סי' י"א) דזהו היכא דאינם באים לקיים התנאי, אבל אם א' בא לקיים התנאי והשני אינו מקיים תנאו, השני מפסיד הכל. והוסיף דאין המוחזק יכול לומר, אינו מחוייב לקיים התנאי כל זמן שאתה לא תביא את שלך, וא"כ, אם תביא את שלך, אשלם, אבל

ודאי הולך הוא לדרכו, ומה לי מלאה מה לי ריקם, ולכן שפיר צריך לשלם כולו.

יא) דפרקה לטועני בגוי' - פרש"י, שהוסיף לתת בה חבילות שהיו לו שם, והוא התנה מתחלה לכך ליתן בתוכה כאשר ירצה, וכו'. והק' הריטב"א, א"כ מה שייך שיהי' עליו תרעומת, הרי התנה כן מעיקרא, לא קבולי ניקבלי ולא תרעומת ליהוי. ולכן פי' כהר"ח (הובא בתוס') שמכרה לאחרים, ואותן אחרים רוצים להוליכה בספינה זו ולפרוע שכרו לבעל הספינה, והספן יש לו תרעומות שאינו מכיר דעתו של זה השני, א"נ הטירחא שצריך להוציא הסוחר ראשון ליבשה ולהכניס אליה השני. וכ' דמכאן הביא הרמב"ם (שכירות ה', ה') ראי' שהשוכר בית מחבירו יכול להשכירה לאחר, ואין כאן משום אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר [ולא ביאר למה באמת אינו יכול לטעון כן, ואולי לא אמר' כן אלא במטלטלין, וצ"ע]. וכ' הריטב"א דאין מכאן ראי' כלל, שהרי כאן בעל הספינה חזר והשכירה לשני. **וביישוב דעת רש"י, ע' במעשה נסים שכ' דלא מיירי דהתנה בהדיא שיש לו כך וכך עוד לטעון כשהגיעו לאיזה מקום, אלא אומר באופן כללי, דאם מתרמי לי זבינתא, יהי' יכול לקנותה, ויהי' הספינה צריך לטוענה, וכיון דלא התנה בהדיא על איזה דבר, לא סמכה דעת' דבעל הספינה, והי' סבור שלא יטעון עוד, וסבר שיהי' יכול ללכת לדרכו מזהר [ועכ"ז חידוש שיהי' יכול להיות עליו תרעומת, הא סכ"ס לא עשה לו שום עוולה]. וכע"ז כ' האילת השחר, דאע"ג דמתחלה אמדי' דעתו דאין לו קפידא כ"כ ע"ז, ולכן יכול לעשותה, מ"מ יכול להיות עליו תרעומת ע"ז.**

יב) לא תרכב עלי' אשה - כ' הריטב"א דדין זה הוא רק לכתחלה, אבל אם רכבה ומת החמור, פטור, שאין בזה כדי תוספת משוי שחייבין עליו. וע' בשו"ע (חו"מ ש"ח, א') שהביא הרמ"א ב' דעות בזה, דעת המגיד משנה בשם הרשב"א דפוטר, ודעת המ"מ בשם הרמב"ם דמחייב. וביאר הנתיבות (שם) דעת הרשב"א, דכיון דאיכא אומדנא דהי' משכירו לו אפי' אם הי' אומר בפירוש לאשה, א"כ פטור אף יכולים לומר לדבר פשוט דמת מחמתה [ויש לעי', א"כ למה אסור לכתחלה לעשות כן].